

Drie belangrijke kustgebieden voor watervogels door Suriname ingebracht in het Western Hemisphere Shorebird Reserve Network

Arie L. Spaans

Tussen de monding van de Amazone in Brazilië en die van de Orinoco in Venezuela strekt zich een 2000 km lange modder- en zandkust uit die uitermate belangrijk is als broed- en pleisterplaats voor watervogels. Suriname (vier maal zo groot als Nederland, minder dan 400.000 inwoners) neemt met haar uitgestrekte modderbanken, mangrovebossen en brak- en zoutwatermoerassen daarin letterlijk en figuurlijk een centrale plaats in (figuur 1). In de Surinaamse bijdrage aan het Neotropical Wetlands Project (De Jong & Spaans 1984) wordt voor de kust van Suriname, die een lengte van ongeveer 400 km heeft, de talrijkheid van de er voorkomende soorten watervogels gegeven. Daaruit blijkt dat de kust vooral grote aantallen reigers (dertien soorten, totaal meer dan 50.000 broedparen), Rode Ibiszen (*Eudocimus ruber*) (17.000 paren, in 1986 echter bijna 35.000 paren) en eenden (drie soorten, totaal 5000–10.000 paren) tot broedplaats dient. Daarnaast vormt de kust een belangrijk doortrek- en overwinteringsgebied voor de Blauwvleugeltaling (*Anas discors*), enkele soorten sterns en een twintigtal steltlopersoorten die in de boreale en artische gebieden van Noord-Amerika broeden.

Suriname is voor steltlopers van de Westatlantische trekroute net zo belangrijk als de Nederlandse Waddenzee voor vogels van de Oostatlantische trekroute (tabel 1). In Suriname wordt de top-drie gevormd door de Kleine Grijsje Strandloper (*Calidris pusilla*) uit de lage arctis, de Kleine Grijsje Snip (*Limnodromus griseus*) uit de subarctis en de Kleine Geelpootruiter (*Tringa flavipes*) uit het boreale gebied. Voor elk van de laatste twee soorten loopt het aantal dat op een moment aanwezig kan zijn in de honderdduizenden, voor de eerste soort zelfs in de miljoenen. Spaans & Swennen (1982) zagen eind september 1980 alleen al op het zandspit van Krofajapasi, 50 km ONO van Paramaribo, tijdens opko-

mende springvloed in korte tijd bijna 400.000 Kleine Grijsje Strandlopers die met laagwater op de Wia-Wia modderbanken hadden gefoeraagd, naar hun hoogwatervluchtplaatsen vliegen. Ook Morrison & Ross (1989), die in de loop van de jaren tachtig de gehele kust van Zuid-Amerika hebben afgevlagen om de pleisterplaatsen van Noordamerikaanse steltlopers op dit continent in kaart te brengen, komen op een vergelijkbaar aantal voor de Wia-Wia banken. Hun schatting is dat bijna anderhalf miljoen Kleine Grijsje Strandlopers in Suriname overwinteren. Zelf heb ik door extrapolatie van steekproeftelling langs de gehele kust wel eens gemeend dat dit aantal tijdens de voorjaarstrek nog aanzienlijk

Figuur 1. Kaart van het noordoosten van Zuid-Amerika met ligging van Suriname ten opzichte van de andere Guyana's.

Tabel 1. Talrijkheid (uitgedrukt in het aantal soorten per talrijkeklasse) van arctische en boreale steltlopers langs de kust van Suriname (bijna 400 km lang) in vergelijking tot die in het buitendijkse Nederlandse Waddengebied (350-400 km kustlengte), met inbegrip van het Lauwersmeergebied.

hoogste maandgemiddelde						
gebied	> 100.000	50.000- 100.000	10.000- 50.000	2500- 10.000	500- 2500	1- 500
Suriname ¹	3	3	7	3	1	3
Waddengebied ²	2	3	5	6	5	10

¹ Spaans (1978), ² Smit & Wolff (1981), voor niet-typische wadvogels aangevuld met eigen schattingen, gebaseerd op gegevens uit lokale avifauna's.

kan worden overschreden. Volgens de gegevens van Morrison & Ross neemt Suriname voor de Westatlantische trekroutepopulatie van deze soort een sleutelpositie in. Niet minder dan 65% van alle Kleine Grijsze Strandlopers die door hen werden gezien in het noordoosten van Zuid-Amerika, het belangrijkste overwinteringsgebied voor de Westatlantische trekroutepopulatie, werd in Suriname aangetroffen. Voor de Kleine Geelpootruiter lijkt de kust van Suriname eveneens het belangrijkste overwinteringsgebied binnen Zuid-Amerika te vormen (Morrison & Ross 1989). Ook voor de nominaatvorm van de Kleine Grijsze Snip, waarvan het broedgebied beperkt is tot het schiereiland Ungava in Oost-Canada, speelt Suriname een sleutelrol. De meeste vogels van deze populatie vliegen namelijk in augustus-september uit Noord-Amerika via een rechtstreekse vlucht over de Atlantische Oceaan naar Suriname en de aangrenzende delen van de naburige Guyana's, waar zij na een uitputtende vlucht van zo'n 4000 km op de modderbanken een welgedekte tafel vinden. Later trekt het merendeel

door naar het noorden van Brazilië, om in het voorjaar de zelfde route terug te vliegen (figuur 2). In april-mei, wanneer de vogels in Suriname sterk in gewicht toenemen (vetaanleg voor oversteek Atlantische Oceaan), kan men in de late namiddag dan ook geregeld groepjes van deze soort in zeer noordelijke richting de zee in zien steken (Spaans 1974). Suriname is met haar voedselrijke modderbanken voor deze vogels dus zowel tijdens de voorjaars- als najaarstrek een onmisbare 'stepping-stone' tussen broeden en overwinteringsgebied.

Bescherming en beheer

De grote natuurwetenschappelijke betekenis van het zoute en brakke kustgebied is door de Surinaamse overheid al vroeg onderkend. In de loop der jaren zijn dan ook grote stukken van de kust aangewezen als natuurreservaat, in 1966 het 12.000 ha grote reservaat Coppenamemonding, vooral vanwege het belang van de mangrovebossen als broedplaats voor de Rode Ibis, en in 1961 het 36.000 ha grote reservaat Wia-Wia,

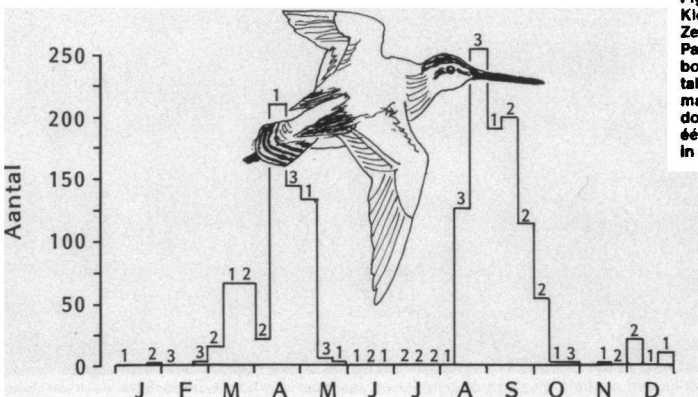
Suriname neemt letterlijk en figuurlijk een centrale plaats in de modder en zandkust van het noordoostelijk deel van Zuid-Amerika in. Foto: dr. J.P. Schulz.

vooral op grond van landschappelijke en vegetatiekundige overwegingen, en het belang van het uitgestrekte zandstrand Bigi Santi als legplaats voor zeeschildpadden. In 1969 werd hieraan nog het 4000 ha grote reservaat Galibi in Oost-Suriname, vooral van belang als legplaats voor zeeschildpadden, toegevoegd. Met name Wia-Wia en Coppenamemonding vormen uiterst belangrijke gebieden voor watervogels. Het laatste gebied is door Suriname in het kader van de Ramsar Conventie ingebracht als een wetland van internationale betekenis. Binnen de genoemde reservaten zijn alle plante- en diersoorten beschermd. Buiten de reservaten ondervinden veel diersoorten in het kustgebied een grote mate van bescherming via de vigerende 'Jacht'wet, een overkoepelende faunawet, die de bescherming van zoogdieren, vogels en reptielen (met name (zee)schildpadden en kaaimannen) regelt. De kust van Suriname wordt gekarakteriseerd door een grote mate van dynamiek. Door erosie verdwijnen modderbanken en mangrovebossen net zo snel als zij zijn ontstaan, om wat meer westwaarts opnieuw op te duiken. Dit is een cyclisch proces, waarbij de cyclusduur zo'n dertig jaar beslaat. Het alternerende proces van aanslibbing en erosie heeft voor de natuurbescherming grote praktische gevolgen. Door de kustdynamiek lopen legstranden van Zeeschildpadden en broedplaatsen van reigers en ibissen geregeld de reservaten uit. Om die reden heeft de Dienst 's Lands Bosbeheer, verantwoordelijk voor de uitvoering van het natuurbeschermingsbeleid in het land, al in het midden van de jaren zeventig aangedrongen om de gehele zoute en brakke kuststrook aan te wijzen als een 'bijzonder beheersgebied' (Schulz 1976). In zo'n gebied zouden geen ingrepen meer mogen plaatsvinden die het ecosysteem in zijn essentie aantasten. Dit betekent dat in zulke gebieden bijvoorbeeld nog wel beroepsvisserij en jacht (maar op basis van 'wise use' en niet overal) mogelijk blijven, maar dat bijvoorbeeld geen lozingen van water dat verontreinigd is met pesticiden of andere xenobiotische stoffen, of afgravingen van zand- en schelpstranden en ritsen (oude strandwallen) meer zijn toegestaan. Door het maken van beheersplannen voor het gebied zal

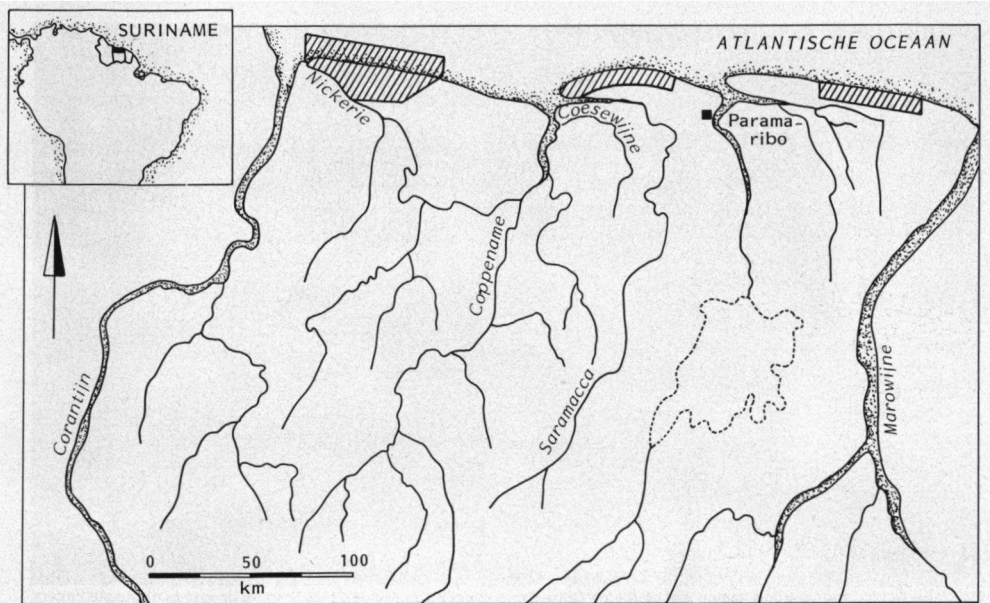
in veel sterkere mate dan thans grip kunnen worden verkregen op allerlei ontwikkelingen die in het kustgebied buiten de reservaten plaatsvinden. In 1987 is een eerste stap gezet om aan de idee van 's Lands Bosbeheer gestalte te geven. In december van dat jaar heeft de Surinaamse overheid namelijk het in het noordwesten van het land gelegen Bigi Pan gebied (68.300 ha, bijna 70 km kustlengte) ter beschikking gesteld van 's Lands Bosbeheer met het doel het gebied als een bijzonder beheersgebied te beheren. Op 4 maart 1989 heeft Suriname een belangrijke stap gezet om tot een verdere bescherming en een beter beheer van belangrijke watervogelgebieden te komen. Op die datum heeft het land namelijk officieel Wia-Wia, Coppenamemonding en het Bigi Pan gebied (figuur 3) ingebracht in het Western Hemisphere Shorebird Reserve Network, en deze gebieden als tweelingreservaat aangewezen met gebieden in de Bay of Fundy, Canada.

Het Western Hemisphere Shorebird Reserve Network

Het Western Hemisphere Shorebird Reserve Network (WHSRN) is een vrijwillig internationaal samenwerkingsverband tussen organisaties en instellingen, zowel van overheidswege als particulier, die zich bezighouden met de bescherming van steltlopers en het beheer van de leefgebieden van deze vogels. Wil een gebied worden opgenomen in het WHSRN, dan moet het aan bepaalde randvoorwaarden voldoen. Er worden twee groepen gebieden onderscheiden: (1) *hemispheric sites* (meer dan 250.000 vogels op jaarbasis of meer dan 30% van een trekbaanpopulatie van een soort) en (2) *regional sites* (20.000 steltlopers in een jaar of meer dan 5% van een trekbaanpopulatie van een soort). Iedereen kan gebieden nomineren voor opname in het netwerk, maar alleen overheidsinstanties kunnen gebieden aanmelden bij de internationale raad (*council*) van het WHSRN. Deze besluit op grond van de ingebrachte informatie of een gebied voldoet aan de criteria en in beginsel kan worden opgenomen in het netwerk. Indien deze stap is gezet, moet de wil tot opnemning van het gebied in het netwerk door de regering van het

Figuur 2. Aantalverloop van de Kleine Grijs Snip nabij Weg naar Zee, 10 km ten noordwesten van Paramaribo, 1971-1973 (getallen boven de kolommen geven het aantal tellingen weer in de betreffende maand). Er zijn twee duidelijke doortrekkelen te onderscheiden: één in augustus-september en één in april-mei.

Figuur 3. Kust van Suriname met ligging van de drie wetlands (arcering, van west naar oost: Bigl Pan gebied, Coppename-monding en Wia-Wia) die door Suriname zijn ingebracht in het Western Hemisphere Shorebird Reserve Network.

betreffende land worden erkend, waarna dit met een officiële plechtigheid (*dedication ceremony*) wordt bezegeld.

Als een gebied in het WHSRN is opgenomen, krijgt het daarmee internationale erkenning als een gebied van (inter)nationale betekenis voor steltlopers. Dit kan voor lokale instanties een belangrijke steun zijn voor plaatselijke activiteiten op het gebied van bescherming en beheer. Het bevordert bovendien internationale samenwerking op deze punten tussen landen die gebieden binnen hun grenzen hebben liggen die door de zelfde trekrotopopulatie van een soort worden bezocht. Die landen kunnen namelijk zulke gebieden aanwijzen als tweelingreservaten. Bij deze overeenkomst wordt internationale samenwerking en wederzijdse hulp bij het behoud en

beheer van de steltloperbevolking in die gebieden toegezegd.

De dedication ceremony van 4 maart

Op de plechtigheid van 4 maart 1989 bekrachtigde de Surinaamse regering de opname van de drie genoemde gebieden in het WHSRN en de aanwijzing ervan als tweelingreservaat met gebieden in de Bay of Fundy. Deze plechtigheid vond plaats in aanwezigheid van de president van de Republiek Suriname, ir. R. Shankar, diverse ministers, waaronder de minister van Natuurlijke Hulpbronnen, drs. P.S.R. Radhakishun, onder wiens verantwoordelijkheid 's Lands Bosbeheer valt, leden van de Nationale Assemblée (Surinaamse parlement), ambassadeurs, waaronder die van Canada en de Verenigde Staten,

Het zandstrand Bigl Santl in het Wia-Wia natuurreservaat is van groot belang als legplaats voor zeeschildpadden.

Foto: dr. J.P. Schulz.

De Kleine Geelpootruiter hoort samen met de Kleine Grijs Strandloper en de Kleine Grijs Snip tot de drie talrijkste steltlopers langs de kust van Suriname. Foto: dr. J.P. Schulz.

en diverse andere hoogwaardigheidsbekleders. Namens het WHSRN waren dr. George Finney, directeur Atlantic Region van de Canadian Wildlife Service, en mevrouw Nellie Tsipoura van het Pan American Shorebird Program aanwezig. Dr. R.I. Guy Morrison, op wiens Zuidamerikaanse onderzoekresultaten de idee van het WHSRN mede voor een belangrijk deel steelt, vertegenwoordigde officieel de Canadian Wildlife Service.

Van de personen die op de plechtigheid het woord voerden, wil ik met name de minister van Natuurlijke Hulpbronnen noemen, omdat deze in zijn speech de uitgangspunten voor zijn beleid met zoveel woorden naar voren bracht. De volledige tekst van zijn toespraak is als bijlage aan dit artikel toegevoegd. Hier wil ik met nadruk wijzen op het feit dat hij heeft uitgesproken dat zijn beleid gericht is op behoud, duurzame ontwikkeling en verstandig gebruik van de natuurlijke hulpbronnen van het land, waaronder de grond, delfstoffen en energiepotenties mede zijn begrepen. De doelstellingen van de World Conservation Strategy zijn daarbij essentiële richtlijnen volgens de minister. In dit kader werd onder meer het 'Action plan for conservation' voor 1989-1993, dat door WWF-USA in samenwerking met 's Lands Bosbeheer en de Stichting Natuurbehoud Suriname (STINASU) is opgesteld, genoemd. Het Wereld Natuur Fonds draagt aan de uitvoering in belangrijke mate financieel bij. De minister kondigde verder aan dat hij overweegt om het Bigi Pan gebied en het Wia-Wia reservaat eveneens onder de Ramsar Conventie te brengen, en opnieuw delen van de kuststrook, te weten de gebieden ten noorden van de Saramaccarivier en ten oosten van de Surinamerivier, ter beschikking te stellen van 's Lands Bosbeheer

om deze als een bijzonder beheersgebied te beheren.

De twinning van de Surinaamse WHSRN gebieden met die in Canada

De aanwijzing van de drie gebieden die in het WHSRN werden ingebracht, als tweelingreservaat van Canadese steltlopergebieden in de Bay of Fundy, bracht een Canadees-Surinaams samenwerkingsverband tot stand dat van groot belang voor de Surinaamse natuurbescherming kan zijn. Op de dedication ceremony kondigde Guy Morrison namelijk aan dat de Canadian Wildlife Service Can. \$ 40.000 beschikbaar had gesteld voor het opstellen van een beheersplan voor het Bigi Pan gebied. Mocht dit tot wederzijdse tevredenheid verlopen, dan is de Canadian International Development Agency bereid financiën beschikbaar te stellen om ook voor de overige WHSRN-gebieden beheersplannen op te stellen. Daarnaast zal de Canadian Wildlife Service voortgezet onderzoek aan steltlopers in Suriname starten, waarbij de studies die eerder vanuit Nederland aan deze soortgroep in Suriname zijn verricht als uitgangspunt zullen dienen. Een mogelijke samenwerking op onderzoekgebied tussen de drie landen is thans een punt van overleg.

Voorbeeldfunctie

Suriname is het eerste land in Zuid-Amerika dat gebieden in het WHSRN heeft ingebracht. Het is te hopen dat dit goede voorbeeld snel door andere landen in dit deel van het continent zal worden opgevolgd, teneinde bijtijds tot een optimale bescherming en een adequaat beheer van de broed-, doortrek- en overwinteringsgebieden van steltlopers in de Nieuwe Wereld te komen.

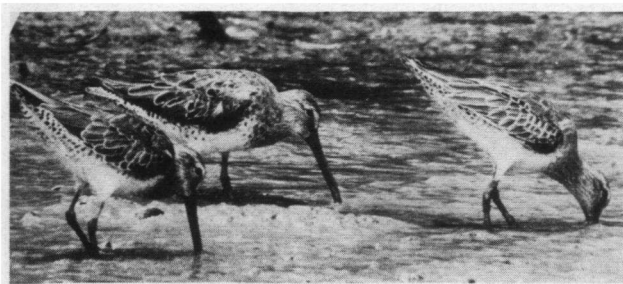
De modderkust van Suriname neemt voor de Westatiantische trekroepopulatie van de Kleine Grijze Strandloper een sleutelpositie in.
Foto: dr. J.P. Schulz.

LITTERATUUR:

- Jong, B.H.J. de & A.L. Spaans, in co-operation with M.M. Held (1984):** Waterfowl and wetlands in Suriname. RIN-contributions to research on management of natural resources 1984-1/Suriname Forest Service Report 1984-1. Research Institute for Nature Management, Arnhem.
- Morrison, R.I.G. & R.K. Ross (principal authors) (1989):** Atlas of Nearctic shorebirds on the coast of South America. Canadian Wildlife Service Special Publication (2 volumes). Canadian Wildlife Service, Ottawa.
- Schulz, J.P. (1976):** Instelling bijzonder beheersgebied estuariene kuststrook. Rapport. Dienst 's Lands Bosbeheer, Paramaribo.
- Smit, C.J. & W.J. Wolff (1981):** Birds of the Wadden Sea. Balkema Rotterdam.
- Spaans, A.L. (1974):** De ornithologische rijkdom van de modderkust van Suriname. *Natuur & Landschap* 28: 316-328.
- Spaans, A.L. (1978):** Status and numerical fluctuations of some North American waders along the Surinam coast. *Wilson Bulletin* 90: 60-83.
- Spaans, A.L. & C. Swennen (1982):** The 1980 Dutch mini-expedition to Suriname. *Wader Study Group Bulletin* 34: 32-34.

Vertegenwoordigers van Western Hemisphere Shorebird Reserve Network, Canadian Wildlife Service, Wereld Natuur Fonds en 's Lands Bosbeheer discussiërend rond de julist door de President van de Republiek Suriname onthulde plaquette, 4 maart 1989.

De kust van Suriname vormt met haar voedselrijke modderbanken voor de nominatvorm van de Kleine Grijsz Snp een onmisbare 'stepping-stone' tussen het broedgebied in Canada en het overwinteringsgebied in Brazilië.
Foto: B.H.J. de Jong.

Bijlage 1. Toespraak van de minister van Natuurlijke Hulpbronnen drs. P.S.R. Radhakishun ter gelegenheid van de dedication ceremony op 4 maart 1989.

Zijne Excellentie Mijnheer de President van de Republiek Suriname,...., Dames en Heren

Het beleid van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen is gericht op het behoud, duurzame ontwikkeling en een juist gebruik van de natuurlijke hulpbronnen, met name de grond, de delfstoffen, de bossen, het water en de energiepotenties. De in 1980 geformuleerde doelstellingen van de World Conservation Strategy zijn essentiële richtlijnen voor een juiste bescherming en een juist beheer van onze natuur en de natuurlijke hulpbronnen. Deze doelstellingen zijn:

- instandhouding van de natuurlijke bestaansbronnen en de daarin aanwezige essentiële ecologische processen,
- behoud van biologische diversiteit, en
- duurzaam gebruik van soorten en ecosystemen.

In 1987 en 1988 werd een onderzoek verricht door een stuurgroep van de World Conservation Strategy naar de mogelijkheden voor het uitwerken van een nationale conservation strategy voor Suriname. In dat kader is ook een verzoek gericht aan onder meer de United Nations Food and Agriculture Organization om in het kader van het FAO-tropical forestry action plan te helpen bij het afronden van een sectorplan voor de bosbouw. Een 'Action plan for conservation in Suriname', geschreven door World Wildlife Fund-USA, samen met instanties van mijn ministerie, is gereedgekomen en wordt momenteel gedrukt. Dit plan geeft, als integraal deel van het ontwikkelingsbeleid, een samenvatting van de conservatie-activiteiten voor een periode van vijf jaren.

Verder wordt op mijn ministerie gewerkt aan de afronding van ontwerpen voor een nieuwe Boswet en voor wijziging van de Jachtwet en het Jachtbesluit, welke belangrijke wettelijke instrumenten zullen zijn voor een duurzaam beheer van de bossen en de in het wild levende fauna. Suriname heeft internationale verplichtingen ten aanzien van het natuurbehoud en natuurbeheer vanwege het feit dat wij partij zijn bij internationale conventies, het Amazonepact en bilaterale overeenkomsten (met bijvoorbeeld Brazilië, Guyana en Venezuela), en vanwege de hechte samenwerking met gouvernementele als niet-gouvernementele conservatie-instanties.

Het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen overweegt het Wia-Wia natuurreservaat en het Bigi Pan gebied, dat als een bijzonder beheersgebied wordt beheerd, in te brengen op de lijst van de Wetlandsconventie. Ook zal het proces van toetreding tot het protocol van deze conventie op gang worden gebracht.

Op verzoek van het ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij bestudeert mijn ministerie het voorstel om de estuariene zones ten noorden van de Commewijne- en Cotticarivier, en ten noorden van de Saramaccarivier ter beschikking te stellen van 's Lands Bosbeheer en te beheren conform het Bigi Pan gebied.

Dames en Heren, vandaag richten wij ons in het bijzonder op de bescherming en het beheer van migrerende kustvogels en hun habitats, en wel in het kader van het Western Hemisphere Shorebird Reserve Network en de overeenkomst van 8 augustus 1987 tussen de Canadian Wildlife Service en de Dienst 's Lands Bosbeheer. Het is voor mij een grote eer om als hemispheric reserves in ons land in te stellen: het Wia-Wia natuurreservaat, het Coppenamemonding natuurreservaat en het Bigi Pan-beheersgebied, en deze tegelijkertijd als tweelingreservaten met de Bay of Fundy reservaten, Minas Basin, Nova Scotia, en Shepody Bay, New Brunswick, Canada, te proclameren. Met deze officiële ceremonie wil de regering van Suriname de verplichting van de Republiek Suriname herbevestigen om zich in te zetten voor het beheer van onze natuurlijke hulpbronnen in het algemeen, en het natuurbeheer in het bijzonder, en wel in nauwe samenwerking met het Western Hemisphere Shorebird Reserve Network, de Canadian Wildlife Service en andere gouvernementele en niet-gouvernementele instanties. Gaarne wil ik alle belanghebbende instanties van harte gelukwensen met de tot nu toe bereikte resultaten en hun het allerbeste toewensen bij een succesvolle afsluiting van de gebeurtenis van deze dag.

Ik dank u!

Moge ik thans Zijne Excellentie de President van de Republiek Suriname uitnodigen om ons de eer te verlenen de gedenkplaat die deze historische gebeurtenis moet vereeuwigen, te onthullen.